References

1. Clark, R. C., Mayer, R. E. (2011). E-learning and the science of instruction: Proven guidelines for consumers and designers of multimedia learning. San Francisco, CA: Pfeiffer [in USA].

2. Voronkova, V. (2008). Humanization of education, science, politics, government, society. Filosofiya osvity, 1–2 (7), 204–220 [in Ukrainian].

3. State National Program "Education" ("Ukraine of the XXI Century"): postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 03.11.1993 № 896. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text [in Ukrainian].

4. Dobruskin, M. E. (2000). Conceptual foundations of humanization and humanitarization of higher technical education. Gumanizatsiya i gumanitarizatsiya vishchoï tekhnichnoï osviti: zbirnik prats'. Vseukraïns'ka naukovo-metodichna konferentsiya. Kharkiv, 5–6 [in Ukrainian].

5. Sandi Mann. (2019). Why Do I Feel Like an Imposter?: How to Understand and Cope with Imposter Syndrome. Audible Audiobook. Free with Audible trial| UCLAN. University of Central Lancashire. Sep. 10 [United Kingdom].

6. Chystovs'ka? I. P. (2008). Humanization and humanitarization of the educational process in higher technical educational institutions. Retrieved from: http://novyn.kpi.ua/2008-1/14_Chistovska.pdf [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 12.03.2022
Отримано після доопрацювання 11.04.2022
Прийнято до друку 18.04.2022

УДК 37.018.43:004
DOI 10.32461/2409-9805.2.2022.263982

Цитування:
Кошелєва О. Б., Кравчук О. А., Цисельська О. В. Формування моделі надання освітніх послуг ЗВО в умовах воєнного стану. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2022. № 2. С. 114–122.

Kosheleva O., Kravchuk O., Tsyselska O. (2022).. Formation of the model for the provision of educational services of ZVO in the conditions of marital state. Library Science. Record Studies. Informology, 2, 114–122 [in Ukrainian].

Кошелєва Оксана Борисівна,
старший викладач Київського національного університету культури і мистецтв
https://orcid.org/0000-0002-1653-2103
renisenb@ukr.net

Кравчук Олена Анатоліївна,
викладач Київського національного університету культури і мистецтв
https://orcid.org/0000-0001-7893-5840
elenovetochka@gmail.com

Цисельська Оксана Володимирівна,
викладач Київського національного університету культури і мистецтв
https://orcid.org/0000-0002-2869-2454
2013pk@ukr.net

ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ЗВО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Мета статті *– дослідити процес формування моделі надання освітніх послуг ЗВО в умовах воєнного стану.* ***Методологія дослідження*** *полягає в застосуванні загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема аналізу і синтезу, порівняння, узагальнення, системно-структурного та статистичного аналізу.* ***Наукова новизна.*** *Сформовано модель надання освітніх послуг ЗВО та визначено способи організації освітнього процесу в умовах воєнного стану.* ***Висновки.*** *Належна організація дистанційного навчання полягає в забезпеченні безперебійного підключення до мережі «Інтернет»,*

© Кошелєва О. Б., Кравчук О. А., Цисельська О. В.

скороченні процесу соціальної ізоляції, а також імплементації заходів щодо забезпечення якісного дистанційного навчання в ЗВО. Основним завданням для Міністерства освіти і науки України стало розроблення та імплементація сформованих практичних рекомендацій щодо організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. Визначено, що для реалізації моделі надання освітніх послуг насамперед потрібно асекурувати дистанційну координацію роботи всіх спеціалістів, що потребує використання електронних технологій не лише для навчання, а й для управління освітніми процесами чи забезпечення електронного документообігу. Виокремлено критерії, яких необхідно дотримуватись задля збереження ефективності дистанційного навчання в Україні; визначено, що освітній процес навіть в умовах воєнного стану повинен зберігати свій базис, який складається з теоретичної складової навчання, практичної діяльності студентів та системи контролю. Проаналізовано основні електронні сервіси для забезпечення дистанційного навчання. Підсумовано, що для ефективної реалізації моделі надання освітніх послуг в умовах воєнного стану необхідно здійснити низку загальних універсальних кроків з метою психолого-педагогічної адаптації освітнього процесу. Виокремлено заходи, що стануть підґрунтям психолого-педагогічних особливостей адаптації освітнього процесу у ЗВО.

Ключові слова: *дистанційне навчання, освітній процес, освітні послуги, ЗВО, воєнний стан.*

Kosheleva Oksana,
Senior lecturer of the Kyiv National University of Culture and Arts

Kravchuk Olena,
Lecturer of the Kyiv National University of Culture and Arts

Tsyselska Oksana,
Lecturer of the Kyiv National University of Culture and Arts

THE FORMATION OF THE MODEL OF THE PROVISION OF THE HEI EDUCATIONAL SERVICES IN THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

The purpose of the research *is to investigate the process of formation of a model of providing educational services of higher education institutions under the martial law.* ***Research methodology*** *consists of the general scientific and special research methods, in particular analysis and synthesis, comparison, generalization, system-structural and statistical analysis.* ***Scientific novelty****. A model of providing educational services of higher education institutions has been formed. The methods of organizing the educational process in the conditions of martial law have been determined.* ***Conclusions****. The proper organization of distance learning consists in ensuring an uninterrupted connection to the Internet, reducing the process of social isolation, as well as implementing measures to ensure high-quality distance learning in higher education institutions. The main tasks for the Ministry of Education and Science of Ukraine were the development and implementation of the formed practical recommendations regarding the organization of the educational process in the conditions of martial law. It was determined that in order to implement the model of providing educational services, first of all, it is necessary to ensure the remote coordination of the work of all specialists, which requires the use of electronic technologies not only for training, but also for managing educational processes or ensuring electronic document circulation. The criteria that must be observed in order to maintain the effectiveness of distance learning in Ukraine are highlighted; it is determined that the educational process, even under martial law, must retain its basis, which consists of the theoretical component of education, the practical activities of students, and the control system. The main electronic services for providing distance learning have been analysed. It is concluded that for the effective implementation of the model of providing educational services in the conditions of martial law, it is necessary to implement a number of general universal steps for the purpose of psychological and pedagogical adaptation of the educational process. The measures that will become the basis of the psychological and pedagogical features of the adaptation of the educational process in higher education institutions have been defined.*

Key words: *distance learning, educational process, educational services, higher education, martial law.*

Актуальність теми дослідження. Військова агресія рф вплинула на всі сфери життя в Україні, унаслідок чого була порушена робота багатьох ЗВО. У зв'язку з повномасштабним військовим вторгненням рф в Україну 24 лютого 2022 року правові обмеження, запроваджені в умовах воєнного стану, порушили освітні процеси (вперше введені Указом Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 строком на 30 днів до 26 березня 2022 р., продовжено до 25 травня 2022 р. Указом від 18.04.2022 № 259/2022 та 18 травня видано Указ Президента України про продовження воєнного стану від 25 травня 2022 р. на 90 діб до 23 серпня 2022 р.) [8] та на основі врахування листа МОН України «Про організацію освітнього процесу» від 25.02.2022 № 1/3277-22 [9] керівники ЗВО ухвалили рішення про призупинення навчального процесу або ж про продовження надання освітніх послуг у дистанційному форматі.

Адаптування здобувачів ЗВО до освітнього процесу в умовах воєнного стану й особливості формування моделі надання освітніх послуг становлять теоретичний і практичний інтерес для педагогіки. Функціонуючи в зазначеному векторі, заклади освіти мають на меті асекурувати інтенсивну та результативну адаптацію студентів як до нової системи соціальних відносин, що сформувалася в непростий для країни час, так і до нової форми навчання. Через воєнний стан, запроваджений в Україні, організація освітнього процесу в ЗВО відбувається відповідно до врахованої ситуації в регіоні, де вони знаходяться.

Унаслідок продовження дистанційного навчання здобувачі зіткнулися з такими проблемами, як: нова предметна та професійна термінологія; різка зміна змісту та обсягу навчального матеріалу, видів занять; відсутність навичок самостійної роботи; незвичні взаємини в системі «викладач – студент»; нове соціальне середовище, інші форми поведінки.

Розв'язання зазначених проблем залежить від рівня адаптивності студентів, а саме від їх здатності пристосовуватися до життя, зокрема до нових кондицій навчання під час війни. Саме тому дослідження особливостей формування моделі надання освітніх послуг ЗВО в умовах воєнного стану, визначення труднощів, котрі виникають під час цього процесу, та пошук шляхів їх подолання є досить актуальним питанням, яке потребує розгляду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематику формування моделі надання освітніх послуг у закладах вищої освіти в умовах воєнного стану досліджує незначна кількість науковців. Зокрема, питання забезпечення надання якісної освіти та результативної діяльності ЗВО висвітлено в наукових працях О. Удалової, Х. Дзюбинської, Т. Ревки, Н. Родінова, М. Червонія, І. Діордіци, О. Кошелєвої, О. Цисельської, О. Кравчук, Т. Книша, А. Козака, О. Іванашка.

Метою роботи є дослідити формування моделі надання освітніх послуг ЗВО в умовах воєнного стану. Для досягнення мети визначено такі завдання: проаналізувати організацію освітнього процесу в період війни; сформувати модель надання освітніх послуг в умовах воєнного стану; визначити критерії для збереження ефективності дистанційного навчання в ЗВО під час воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. На основі дослідження особливостей дистанційного навчання ЮНЕСКО встановлено, що в усьому світі головними проблемами дистанційної освіти є соціальна ізоляція, фінансові проблеми, підключення до інтернету та тривожність, яка на сучасному етапі пов'язана з пандемією та війною. В Ibero America перелік проблем дещо відрізняється, оскільки кафедри ЮНЕСКО надають пріоритет підключенню до інтернету, фінансовим питанням і труднощам з веденням регулярного розкладу, який може бути пов'язаний з формами викладання та навчання в ЗВО, що не стимулюють саморегульоване навчання [13].

Розглянемо переваги та певні недоліки під час дистанційного навчання студентів ЗВО у форматах онлайн-курсу та відеоконференції (*рис. 1*).

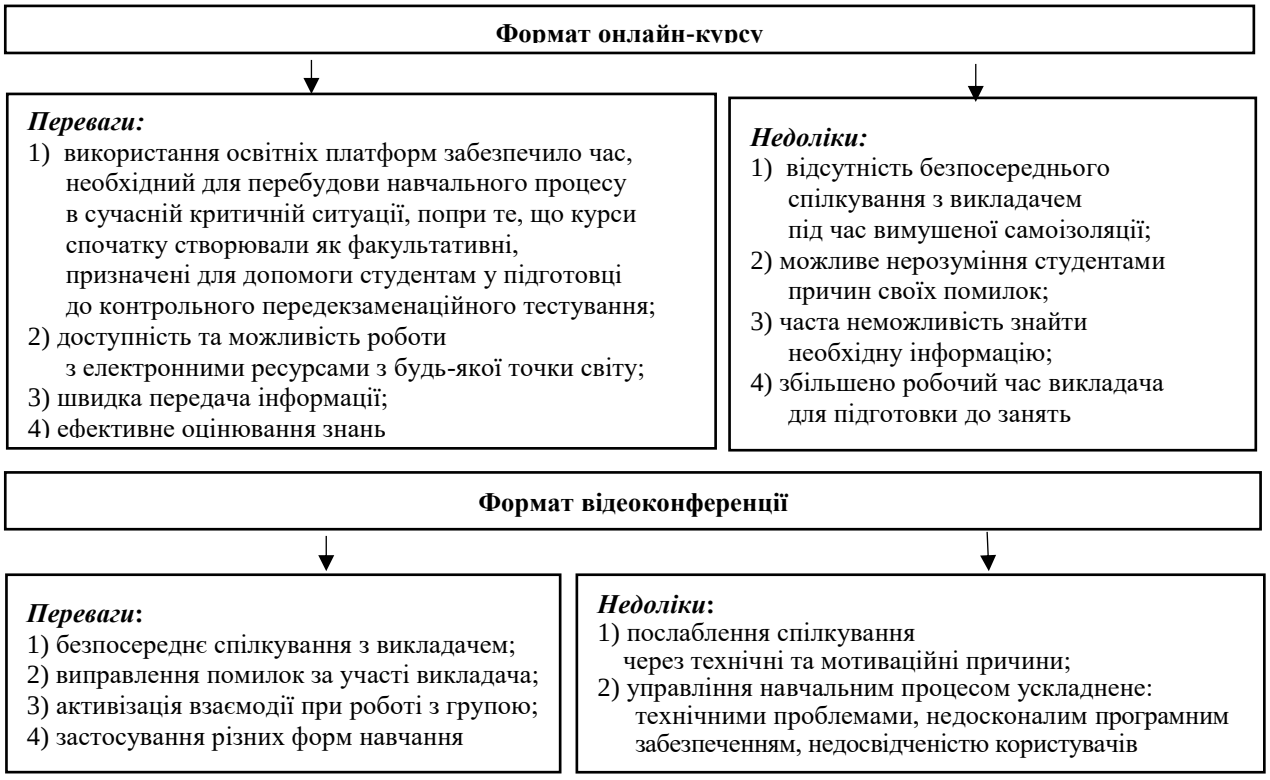

Рис. 1. Формати дистанційної освіти

Примітка: розробка авторів на основі джерела [14].

Отже, дистанційне навчання стає необхідним інструментом у всьому світі, оскільки розширює можливості як викладача, так і студента у віртуальному освітньому просторі, що особливо важливо в контексті стрімкого розвитку технічного прогресу, коли з'являється більше електронних ресурсів та їх продуктів [14].

Основним завданням для Міністерства освіти і науки України стало розроблення та імплементація сформованих практичних рекомендацій щодо організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. На *рис. 2* зображено, як може бути організований освітній процес у період війни залежно від ситуації [11].

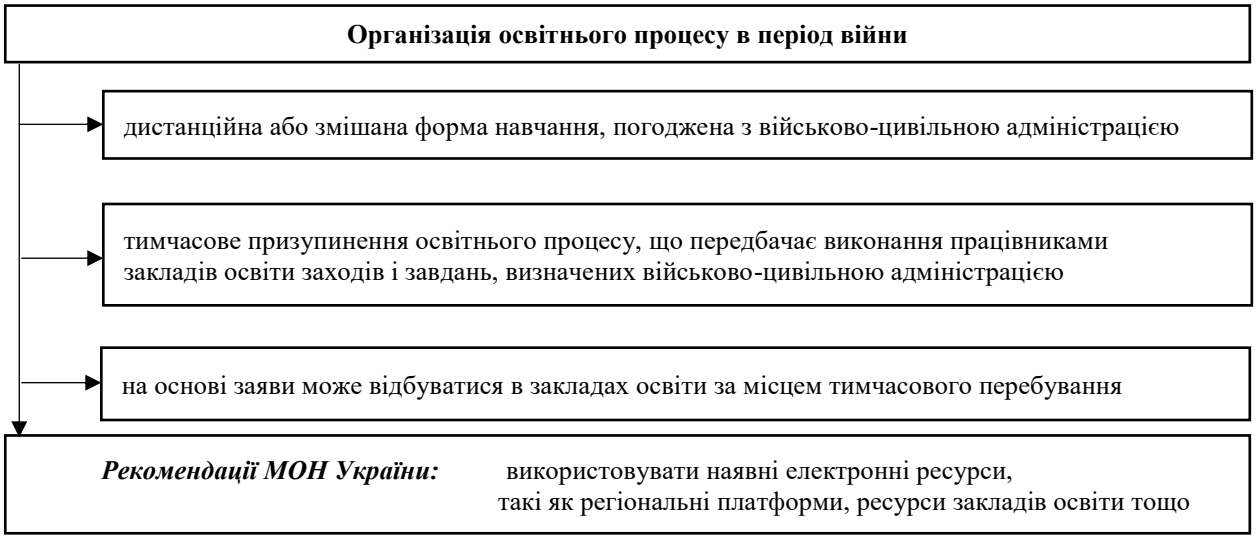

Рис. 2. Організація освітнього процесу в період війни

Примітка: розробка авторів на основі джерела [12].

Спираючись на досвід, який Україна вже отримала під час боротьби з пандемією, сформуємо модель надання освітніх послуг ЗВО в умовах воєнного стану (*рис. 3*). Через окреслені кондиції потрібно насамперед асекурувати дистанційну координацію роботи всіх спеціалістів, що потребує використання електронних технологій не лише для навчання, а й для управління освітніми процесами чи забезпечення електронного документообігу тощо.

Практика роботи в умовах пандемії COVID-19 показала, що ЗВО впоралися з організацією освітнього процесу. Однак розв'язати проблему організації процесів дистанційно та під час воєнного стану – складно й практично неможливо. Це пов'язано з надмірною бюрократією та нецифровими технологіями організаційних процесів, які застосовують майже в кожному ЗВО. Для того щоб вирішити проблему, потрібно повністю відмовитися від паперових документів, запровадити практику цифрових підписів та асекурувати цифровізацію всіх ділових процесів, проте реалізація цього рішення є досить трудомісткою і потребує додаткового фінансування [10].

Задля збереження ефективності дистанційного навчання в ЗВО під час воєнного стану в Україні необхідно дотримуватись критеріїв, які відображені на *рис. 4*.

Отже, освітній процес навіть в умовах воєнного стану повинен зберігати свій базис, сформований із трьох головних структурних компонентів: теоретичної складової навчання, практичної діяльності студентів та системи контролю (*рис. 5*).

Теоретична частина освітнього процесу формує в студентів загальне розуміння сутності відповідної освіти, проте ключове завдання цього етапу в ЗВО полягає у розвитку особистості, здатної до професійної діяльності в майбутньому. Для досягнення цієї мети може бути застосована будь-яка з наявних інноваційних чи традиційних педагогічних технологій або ж їх комбінація, проте вони матимуть максимальний ефект тільки тоді, коли студенти не лише опановуватимуть професійні знання, а й розвиватимуть у собі якості, потрібні для максимальної реалізації професійного потенціалу [2, 106].

Впровадити теоретичну частину освітньої програми можна із застосуванням інформаційних технологій дистанційного навчання *(табл. 1)* [5, 134].

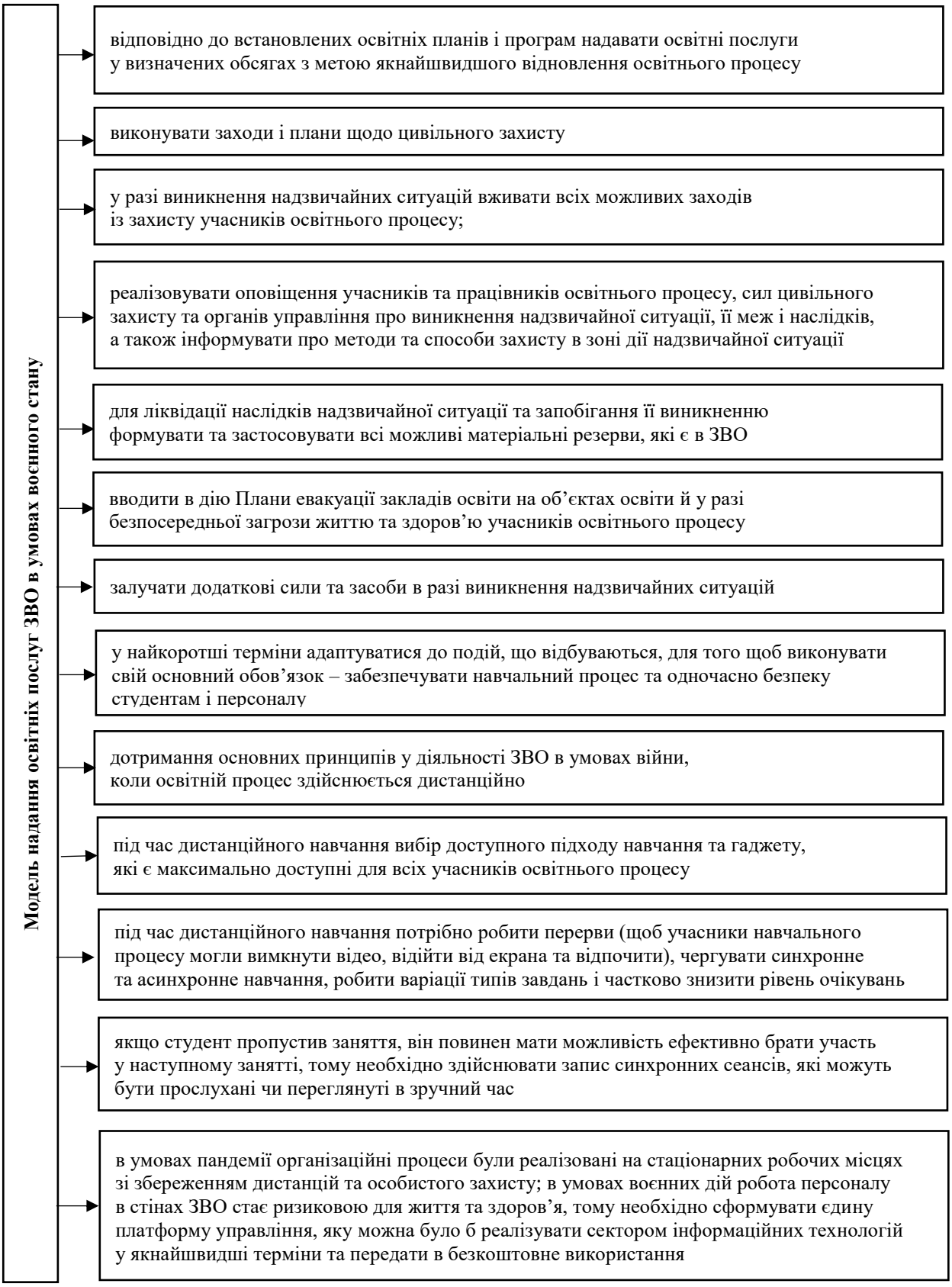

Рис. 3. Модель надання освітніх послуг ЗВО в умовах воєнного стану

Примітка: розробка авторів на основі джерел: [6; 10; 12].

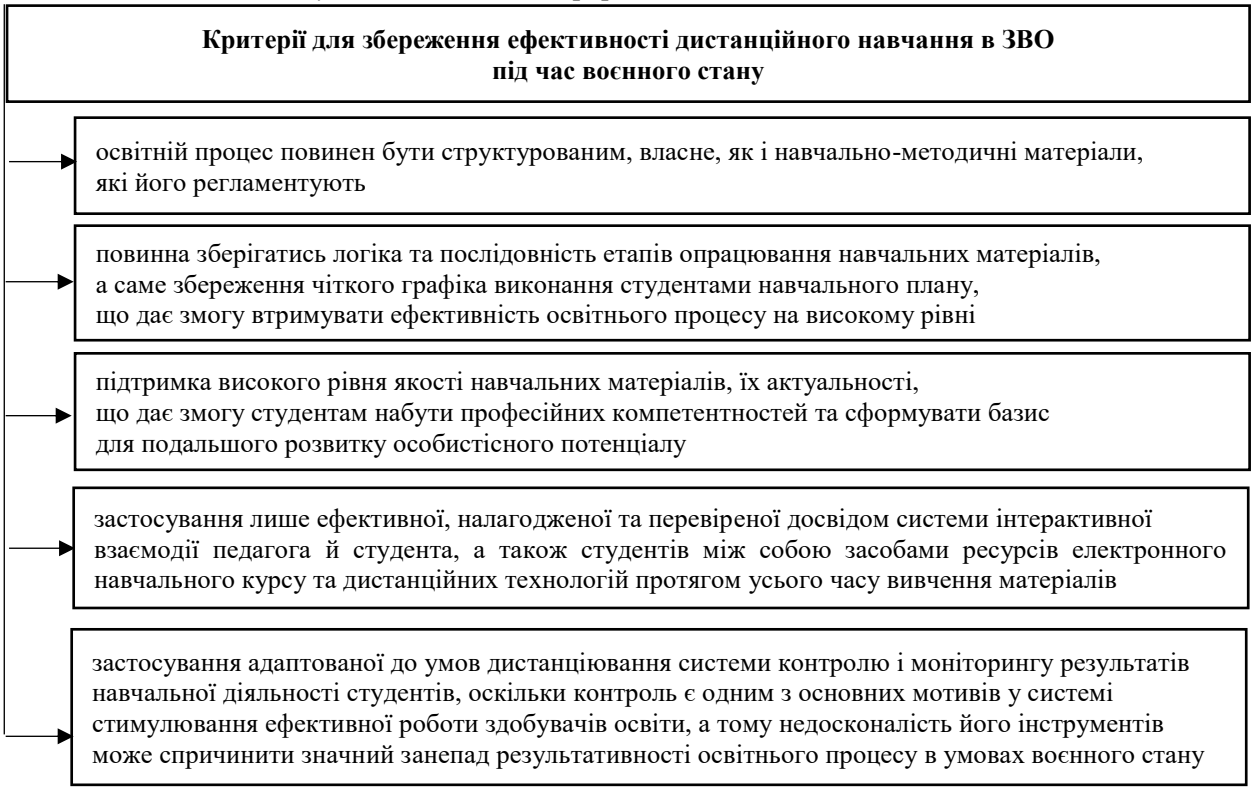

Рис. 4. Критерії для збереження ефективності дистанційного навчання у ЗВО під час воєнного стану

Примітка: розробка авторів на основі джерела [1].

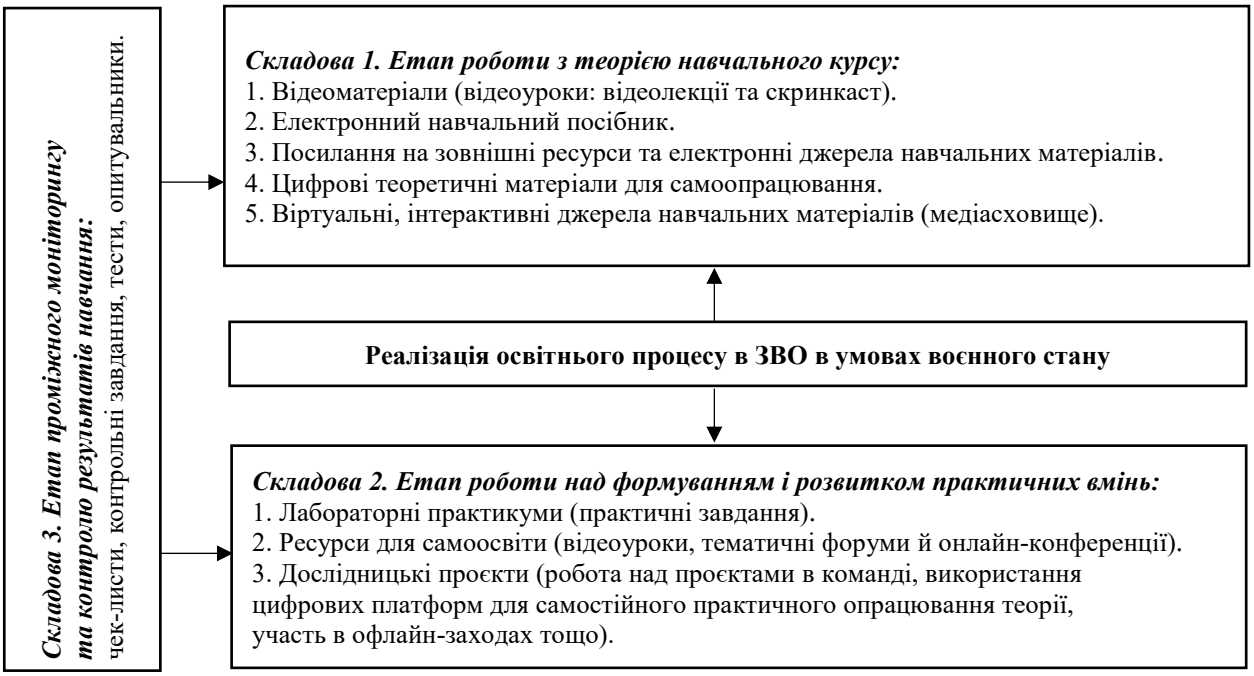

Рис. 5. Реалізація освітнього процесу в ЗВО в умовах воєнного стану

Примітка: розробка авторів на основі джерела [4].

Таблиця 1

Основні електронні сервіси для забезпечення дистанційного навчання

Електронні сервіси	Характеристика
Moodle	додаток, який забезпечує цілісний навчальний процес онлайн-формату
GoogleCIassroom	додаток, що пришвидшує обмін інформацією між учасниками закладів професійної (професійно-технічної) освіти
GooglePresentations	додаток, який надає дозвіл формувати та редагувати файли на пристроях
Stepik	освітній додаток і конструктор відкритих онлайн-курсів та уроків
OnlineTestPad	онлайн-конструктор тестів, опитувань, кросвордів
iLearn	освітня платформа з онлайн-курсами, тестами та вебінарами
Skype, Viber, WhatsApp, Zoom	месенджери для забезпечення процесу комунікації учасників освітнього процесу в режимі реального часу
Edmodo	додаток, що дає змогу оперативно комунікувати викладачам і здобувачам освіти
Trello	платформа, що допоможе організувати продуктивну командну роботу студентів
Linoit	віртуальна дошка, на якій закріплюють відповідні стікери з інформаційними замітками, зображеннями, відео та документами
Padlet	універсальна онлайн-дошка, яку легко застосовувати в освітньому процесі
Kahoot!	додаток, що дає змогу генерувати тести й проходити їх в ігровій формі
Plickers	додаток, який дає можливість забезпечувати тестування за допомогою карток з QR-кодом та швидко отримати результати

Примітка: складено на основі джерела [5, 134].

Отже, для дистанційного навчання використовують інформаційні технології, що забезпечують асинхронну або синхронну інтерактивну взаємодію здобувачів освіти й викладачів та базуються на принципі самонавчання студента, що сприяє безперервності процесу інтелектуального розвитку та професійного становлення особистості [7, 91].

Практична складова освітнього процесу в умовах воєнного стану майже повністю перенесена в онлайн-простір. Основу навчання становлять прогресивні, інноваційні технології, що дають змогу студентам підтримувати комунікаційні процеси та зберігати соціальну взаємодію в режимі реального часу [4].

Для ефективної реалізації моделі надання освітніх послуг ЗВО в умовах воєнного стану необхідно здійснити низку загальних універсальних кроків з метою психолого-педагогічної адаптації освітнього процесу. Проте є певні особливості, що актуалізують необхідність психолого-педагогічної адаптації здобувачів освіти:

1) слід донести до студентів-контрактників необхідність продовжувати навчання навіть у скрутний воєнний час (тому адміністрація ЗВО повинна розробити юридичний алгоритм відтермінування семестрової оплати або ж надати змогу здійснювати помісячну плату / плату частинами – за додатковою угодою між замовником / виконавцем);

2) оскільки вища освіта не є обов'язковою, тому в психологічно складний період війни студенти можуть зіткнутися з небезпечною спокусою залишити навчання, розпочати трудову діяльність на якійсь робітничій посаді в межах країни чи за кордоном, щоб мати фінансові гарантії та ресурси для життєзабезпечення.

Як наслідок, підґрунтям психолого-педагогічних особливостей адаптації освітнього процесу у ЗВО мають стати такі заходи:

1) адаптувати навчальні та навчально-виробничі практики й інші форми звітності щодо результатів навчальної діяльності до умов війни й залежно від конкретного регіону, міри впливу на нього війни;

2) викладачам слід надати пріоритет асинхронній формі педагогічної взаємодії, бути лояльними до дедлайнів навчальної звітності (зокрема через проблеми зі зв'язком, необхідність реагувати на сигнали тривоги);

3) збалансувати вимоги до виконання навчальних планів студентами різних спеціальностей, ЗВО з різних регіонів відповідно до об'єктивних чинників, пов'язаних з воєнним станом.

Лояльність, ситуація взаємного розуміння, уваги й поваги до особистості студентів та толерантність до їхніх індивідуальних психологічних реакцій на стан війни й різного рівня доступу до побутових чинників забезпечення можливості навчатися у воєнний час створить необхідний мікроклімат взаємної доброзичливості, підтримки та співпереживання. Водночас важливо, де це дає змогу ситуативний контекст, реалізовувати діяльність ЗВО максимально якісно та за всіма звичними напрямами. Досить важливо, аби викладачі та студенти, де на це об'єктивно є змога, не тільки виконували навчальні плани, але й брали участь у виховній роботі, громадській ініціативі, конференціях, тренінгах, науковій діяльності [3].

Отже, перехід на дистанційне навчання в умовах воєнного стану дає змогу підтримувати продуктивність навчального процесу та забезпечує надання освітніх послуг ЗВО.

Висновки. У дослідженні визначено, що формування моделі надання освітніх послуг ЗВО в умовах воєнного стану залежить від організації процесу навчання, що забезпечить розв'язання ключових проблем воєнного часу: мобільність студентів, нестабільний інтернет, проблеми використання техніки та технологій. Вказано основні труднощі, пов'язані з використанням інформаційного освітнього середовища й освітніх технологій у навчальному процесі в режимі онлайн, які необхідно вирішити для ефективної реалізації моделі надання освітніх послуг ЗВО в умовах воєнного стану. Важливо покращити платформи дистанційного навчання, які можуть бути єдиним доступним способом навчання та викладання.

Практичне значення проведеного дослідження полягає в тому, що висновки та рекомендації, запропоновані в статті, можуть бути використані для усунення перешкод під час реалізації дистанційного навчання в умовах воєнного стану та забезпечення його перспективного розвитку.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на вдосконалення моделі надання освітніх послуг ЗВО в умовах воєнного стану, що дасть змогу стимулювати освітню сферу й покращить викладацьку діяльність в освітньому інформаційно-технологічному просторі, а також забезпечить якісне дистанційне навчання.

Список використаних джерел

1. Адамів Ю. О. Структура дистанційного навчального курсу в середовищі MOODLE. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи* : матер. III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Тернопіль, 5 квіт. 2019 р.). Тернопіль : ТНПУ імені В. Гнатюка, 2019. С. 57–60.
2. Биркович Т. І., Варивончик А. В., Мазур Б. М. Особливості навчання студентів професійної майстерності в мистецьких закладах вищої освіти. *Питання культурології*. 2021. Вип. 37. С. 103–113. DOI: https://doi.org/10.31866/2410-1311.37.2021.236008 (дата звернення: квітень 2022).
3. Книш Т., Козак А., Іванашко О. Психолого-педагогічні особливості адаптації освітнього процесу в закладах вищої освіти в умовах воєнного стану. *Актуальні питання гуманітарних наук. Педагогіка*. 2022. Вип. 51. С. 534–541. DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4863/51-81 (дата звернення: квітень 2022).
4. Кошелева О. Б., Цисельська О. В., Кравчук О. А. Організація освітнього процесу у закладах вищої освіти культурно-мистецького профілю в умовах воєнного стану. *Перспективи та інновації науки. Педагогіка. Психологія. Медицина*. 2022. № 6 (11). С. 192–203. URL: https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-6(11)-192-203 (дата звернення: квітень 2022).
5. Курепін В. М., Синякова В. С., Ус С. В. Організація освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти на період карантину. *Актуальні проблеми життєдіяльності людини в сучасному суспільстві* : тези доп. здобувачів вищої освіти інженер.-енергет. ф-ту та ін. учасників освітн. процесу за результатами темат. «круглого столу» на інженер.-енергет. ф-ті (м. Миколаїв, 18–20 листоп. 2020 р.). Миколаїв : Миколаїв. нац. аграр. ун-т, 2020. С. 132–135.
6. МОН: відбулась нарада з керівниками департаментів освіти і науки ОВА щодо роботи освітян під час війни. URL: https://mon.gov.ua/ua/news/mon-vidbulas-narada-zkerivnikami-departamentiv-osviti-i-nauki-ova-shodo-roboti-osvityan-pid-chas-vijni (дата звернення: квітень 2022).
7. Петренко Л. М. Теоретико-методологічні підходи до забезпечення дистанційного навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*. 2018. Вип. 2 (2). С. 90–96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu_2018_2(2)__14 (дата звернення: квітень 2022).
8. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text (дата звернення: квітень 2022).
9. Про організацію освітнього процесу : лист МОН України від 25.02.2022 № 1/3277-22. *Міністерство освіти і науки України*. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86062/ (дата звернення: квітень 2022).
10. Родінова Н. Л., Червоній М. В., Діордіца І. М. Особливості дистанційного навчання студентів в умовах воєнного стану. *Перспективи та інновації науки. Педагогіка. Психологія. Медицина*. 2022. № 4 (9). С. 285–296. URL: https://doi.org/10.52058/2786-4952 -2022-4(9)-285-296 (дата звернення: квітень 2022).
11. Розроблено методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу у 2021 / 2022 навчальному році в початковій школі в умовах воєнного часу. URL: https://mon.gov.ua/ua/news/rozrobleno-metodichni-rekomendaciyi-shodo-organizaciyi-osvitnogo-procesu-u-20212022-navchalnomu-roci-v-pochatkovij-shkoli-v-umovah-voyennogo-chasu (дата звернення: квітень 2022).
12. Удалова О. Ю., Дзюбинська Х. А., Ревка Т. О. Організація освітнього процесу в умовах війни. *Перспективи та інновації науки. Педагогіка. Психологія. Медицина.* 2022. № 7 (12). С. 441–449. URL: https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-7(12)-441-449 (дата звернення: квітень 2022).

13. Government expenditure per student, tertiary (% of GDP per capita). UNESCO Institute for Statistics (uis.unesco.org). Data as of February 2020. URL: http://uis.unesco.org/en/topic/education-finance/ (дата звернення: квітень 2022).

14. Kokhanovskaya E., Smychkova E., Chai M. Online learning as a result of globalization during the pandemic COVID-19. *The 20th International Scientific Conference Globalization and its Socio-Economic Consequences 2020*. Zilina, Slovak Republic, October 21–22, 2020. Zilina, 2021, 92. DOI: 10.1051/shsconf/20219201020 (дата звернення: квітень 2022).

References

1. Adamiv, Yu. O. (2019, April 5). The structure of a distance learning course in the MOODLE environment. In Modern information technologies and innovative teaching methods: experience, trends, perspectives: materials of the 3rd International Scientific and Practical Internet Conference. Ternopil national pedagogical university, 57–60 [in Ukrainian].

2. Birkovich, T. I., Varyvonchyk, A. V., Mazur, B. M. (2021). Peculiarities of teaching students professional skills in art institutions of higher education. Pytannia kulturolohii, 37, 103–113. DOI: https://doi.org/10.31866/2410-1311.37.2021.236008 [in Ukrainian].

3. Knysh, T., Kozak, A., Ivanashko, O. (2022). Psychological and pedagogical features of adaptation of the educational process in institutions of higher education under martial law. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. Seriia: Pedahohika, 51, 534–541. DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4863/51-81 [in Ukrainian].

4. Kosheleva, O. B., Tsyselska, O. V., Kravchuk, O. A. (2022). Organization of the educational process in institutions of higher education of the cultural and artistic profile in the conditions of martial law. Perspektyvy ta innovatsii nauky. Pedahohika. Psykholohiia. Medytsyna, 6 (11), 192–203. URL: https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-6(11)-192-203 [in Ukrainian].

5. Kurepin, V. M., Sinyakova, V. S., Us, S. V. (2020, November 18–20). Organization of the educational process in institutions of professional (vocational and technical) education during the quarantine period. In Actual problems of human life in modern society*:* theses of reports of higher education graduates of the Engineering and Energy Faculty and other participants in the educational process based on the results of the thematic "round table" at the Engineering and Energy Faculty. Mykolaiv National Agrarian University, 132–135 [in Ukrainian].

6. MES: a meeting was held with the heads of the Departments of Education and Science of the OVA regarding the work of educators during the war. URL: https://mon.gov.ua/ua/news/mon-vidbulas-narada-zkerivnikami-departamentiv-osviti-i-nauki-ova-shodo-roboti-osvityan-pid-chas-vijni [in Ukrainian].

7. Petrenko, L. M. (2018). Theoretical and methodological approaches to the provision of distance learning in institutions of professional (vocational and technical) education. Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka. Pedahohichni nauky, 2 (2), 90–96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu, 2 (2),_14 [in Ukrainian].

8. On the introduction of martial law in Ukraine: Decree of the President of Ukraine dated (2022, February 24). Verkhovna Rada of Ukraine. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text [in Ukrainian].

9. About the organization of the educational process: letter of the Ministry of Education and Culture of Ukraine dated (2022, February 25). Ministry of Education and Science of Ukraine. URL: https://osvita. ua/legislation/Ser_osv/86062/ [in Ukrainian].

10. Rodinova, N. L., Chervoniy, M. V., Diorditsa, I. M. (2022). Peculiarities of distance learning of students under martial law. Perspektyvy ta innovatsii nauky. Pedahohika. Psykholohiia. Medytsyna, 4 (9), 285–296. URL: https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4(9)-285-296 [in Ukrainian].

11. Methodological recommendations on the organization of the educational process in the 2021 / 2022 school year in primary school in wartime conditions have been developed. URL: https://mon.gov.ua/ua/ news/rozrobleno-metodichni-rekomendaciyi-shodo-organizaciyi-osvitnogo-procesu-u-20212022-navchalnomu-roci-v-pochatkovij-shkoli-v-umovah-voyennogo- chasu [in Ukrainian].

12. Udalova, O. Yu., Dzyubynska, H. A., Revka, T. O. (2022). Organization of the educational process in the conditions of war. Perspektyvy ta innovatsii nauky. Pedahohika. Psykholohiia. Medytsyna, 7 (12), 441–449. URL: https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-7(12)-441-449 [in Ukrainian].

13. Government expenditure per student, tertiary (% of GDP per capita). UNESCO Institute for Statistics (uis.unesco.org). Data as of February 2020. (2020). URL: http://uis.unesco.org/en/topic/education-finance/ [in English].

14. Kokhanovskaya, E., Smychkova, E., Chai, M. (2021, October 21–22). Online learning as a result of globalization during the Covid-19 pandemic. The 20th International Scientific Conference Globalization and its Socio-Economic Consequences 2020. Zilina, Slovak Republic, 2020. Zilina, 92. DOI: 10.1051/shsconf/20219201020 [in English].

Стаття надійшла до редакції 27.04.2022
Отримано після доопрацювання 25.05.2022
Прийнято до друку 07.06.2022